

Hoca da Kuldur

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّم عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

Âlemlerin Rabbi Allah’a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.

Allah celle celâlühû murat edip insanı yaratmış, onun dünya hayatında imtihan olup cennet veya cehennem sonuçlarından birini ebedî yaşamak üzere ömür sürmesini istemiştir. Bu ebedî sonuç olan cennet veya cehennemi elde edeceği süreci nasıl yaşayacağını bilsin diye de insanlar arasından peygamber olarak bildiğimiz kullarını seçmiştir. İnsanlara din ve kurtuluş yolu öğreten peygamberler de diğer insanlar gibi fani, ecelin bir gün yakalayacağı kullardır. Onlar da insan olarak yaşamış, bir gün ölmüşlerdir.

Son peygamber Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem de insanlığa kendi sonunun cennet veya cehennem seçeneklerinden hangisini elde edeceğini öğretmesi için gönderilmişti. Her peygamber gibi o da bir gün Rabbine kavuşmuştur. Dünya hayatında peygamber olarak bulunmuş ancak Allah Teâlâ’nın ilk gayesi olan herkes sınava tâbi tutulacağı gerçeğine o da muhatap olmuştur. Peygamber aleyhisselamın dünyadan ayrılmasından sonra da dünyanın varlık amacı olan projede insanlara yol göstericilik görevi bitmemiş, dava devam etmiştir.

Hayatta, aramızda olmayan bir peygambere bağlanmak mümkün değilken yol göstericilik görevi nasıl gerçekleşecektir? Efendimiz aleyhisselamın -peygamberliği hariç- insanları Allah’a, iyiliğe, cennete yönlendirme görevi ilim adamlarına (hocalar, âlimler) emanet edilmiştir. Hoca sıfatını taşıyan herkes Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem’in bu büyük misyonunun emanetçisi olmuştur. Allah Teâlâ kıyamet gününde mesela Nuh aleyhisselamın kavmine, “Size peygamber gönderilmemiş miydi?” diye soracağı gibi 2500 yılında yaşayan bir insan iman etmemişse ona da “Senin zamanında yaşayan bir hoca yok muydu?” denecektir.

Kur’an’ın haber verdiğine göre Rabbimiz, peygamberlere de kıyamet gününde, insanlara doğruları bildirip bildirmediklerini soracak, peygamberler de Allah’tan ne aldılarsa insanlığa aktardıklarını söyleyeceklerdir. Şayet hocalar bu konunun sahibiyse onlar da tıpkı peygamberler gibi hem kuldurlar hem de kıyamet gününde insanların Allah ile arasındaki tebliğ görevinin sorumlusudurlar. Bu noktada kadın-erkek farkı da yoktur. (Kadın camide öne geçip imamlık vazifesi üstlenmezse de âlim ve hoca pozisyonunda gayet yeterlidir hatta öğretime fitratı itibarıyla erkekten daha yatkındır.)

Resûlullah aleyhisselam Efendimiz, Allah’a davet etme görevini on binlerce peygamberden devralarak sonunda Medine’de Rabbine kavuştuğunda, Âdem aleyhisselamdan itibaren gelen ‘hocalık’ vazifesinin uygulamalı örneğini ortaya koymuştu. O dünyadan ayrıldığında elindeki görevi Ebû Bekir radiyallahu anha, o Ömer’e, o Osman’a, o da Ali’ye bırakmıştı. Böyle bir silsile hâlinde bize Kur’an öğreten, abdest almayı anlatan, faizin haramlığını bildiren hocalar da kıyamete dek devam edecek bu nöbetteki birer nöbetçidir. Bu *hocayla* bağı koparmak da esasen peygamberle bağ koparmaktan başka anlama gelmez.

Hoca dediğimiz temsilî kişilik, ölülerimize Yâsîn okumak için başına sarık takıp evimize gelen biri olarak asıl temsiliyetini ortaya koymuş olmaz. Nikâhımızı kıymak için de hoca bulunması şartı yoktur. Ancak Allah’ı, cenneti, imanın gereklerini toplum ve bireyler planında hoca aracılığıyla öğrendiğimiz içindir ki böyle bir temsil makamı vardır. **Kütüphanelerdeki tarihî eserler onları okuyabilen sınırlı sayıda kişiye hitap eder; hocalar ise tıpkı Medine sokaklarında dolaşan, Ukaz panayırına giden, Taif’e yolculuk eden Resûlullah aleyhisselamın Allah’a davet ediş misyonunu üstlenirler. Peygamber aleyhisselam da hocaların yaptığı, yapması gerektiği gibi mekânları dolaşmış, davetini usanmadan tekrar tekrar insanlara sunmuştur.** Şimdiki hocaların bu vazifeyi ne kadar veya hakkıyla yapıp yapmadıklarından ayrı olarak konum, bu konumdur. Hak ediş, vazifenin temsilcisinden ayrıca ele alınabilir.

Müminler olarak âlim, hoca veya şeyh efendi konumundaki insana hangi gözle bakmamız gerektiğini, onu nasıl gördüğümüzü anlamamız açısından bu girizgâhla başlamış olalım.

*

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz insanlara biricik Medine'sinde hitap ediyordu. O sıralar dünyanın nüfusu da bugünle kıyas edilemeyecek kadar azdı. Zaman ilerledikçe insanlar çoğaldığı gibi şehirler, yapılar, oluşumlar fazlaştı. Bir peygamberin yettiği ve etrafa da yetiştigi Medine'den sonra toplumlar ve coğrafyanın gelişmesi, hocaya ihtiyacı artırdı. Ne hikmettir ki hocalar için imkân ve fırsatlar da arttı. Allah Teâlâ, inen ayetleri bir kiremit parçası bulup üzerine yazan sahabilerin neslinden devasa kütüphaneleri olan nesillere taşıdı Müslümanlar'ı. Devletlerinde din hizmetlerine, eğitime bütçeler ayrılan sistemlerin sahibi oldu Müslümanlar.

Fakat kalite aynı oranda artmadı, heyecan fazlalaşmadı. Medine-i Münevvere'de Resûlullah ile beraber on yıl geçirmiş insanlar, onun yanı başında vefat edip yan yana gömülme nasibini bile teperek Afrika'ya, Hazar gölü etrafına, Anadolu'ya seyahat ettiler ve bir kişinin daha Allah, cennet, cehennem kelimelerini duyması için mücadele yürüttüler. Onlardan sonraki nesiller boyunca azalan biçimde artık ayağına gelene dahi bir şey söylemeye vakit bulamayan bir heyecansızlığa doğru gerileme yaşandı. Fırsatlar çoğaldı, nesil büyüdü, coğrafya genişledi ancak heyecan artmadı.

Zamanımızda ise hocaların evlerinden, oturdukları koltuktan ayrılma zahmetlerine bile gerek kalmadan insanlarla bağlantı kurabilme lüksleri olduğu hâlde fırsat ve vakit bulunamamaktadır. Hocaya ihtiyacımızın kıyamet gününe dek süreceğinden şüphe etmemekle beraber Musab bin Umeyr'in, İbni Mesud'un heyecanından eser görülmemektedir.

Sözünü ettiğimiz hoca ihtiyacı, Allah'a hesabını vereceğimiz bir imkândır. Hocalara ihtiyacın artmasına rağmen hocalardaki şevkin azaldığını söylüyoruz ancak Allah'ın bu mesleğe aday görüp seçtiği kulları için ağır bir imtihan olduğu boyutunu da görmek lazımdır. **Kim adına konuştuğu, kimi temsil ettiği aklından hiç çıkmaması ve sorumluluğundaki müthiş ağırlığı her dakika hissetmesi gereken bu kişi esasen gözlerine uyku girmemesi, boş vakit denen bir şeyden haberinin olmaması normal sayılacak kadar zor bir meslektir.**

Bu noktada hocaların gevşek tutumlarına, basit ideallerine, anlamsız kaypaklıklarına dair muhtemel itiraz üzerine şunu belirtmekte fayda görürüz: Bir pazar yerine domates almak için gittiğimizde en az yirmi farklı tezgâhta domates satıldığını görürüz. Her satıcı da kendi mahsulünün çok iyi olduğunu bağıra bağıra söyler. Akıllı bir müşteri hiçbir zaman ilk gördüğü satıcının domateslerinden alıp pazarı terk etmez. Birkaç tezgâhtaki mahsulü görür ve kararını buna göre verir. Ama bütün tezgâhlarda söylenen, o domatesin en iyisi olduğudur. Şimdiye kadar kimse "Benimki pek satılacak domates değil ama neyse..." diyerek domatesini satmaya çalışmış değildir. Mutfağına malzeme götürecek kişi reklama peşinen aldanmaz.

Konuyu anlamak için bu örnekteki benzetmeden faydalanabiliriz. İlmini ve mesleğini tezgâha koyan hocalardan bazıları "Allah buyurdu ki", "İbni Mesud bu konuda şöyle der", "Ebû Hanife bu meseleyi şöyle anlamıştır" der ve genel itibarla başka şey de söylemez. Bazıları da "Ben şöyle yaptım, o bana şunu dedi, şöyle cevap verdim, beni dinlemiyorlar, şunlara cevap veriyorum, bunlar yanlış yapıyor" türü söylemler dışında tezgâhına pek bir şey koymaz. Burada dördüncü sınıf mal pazarlanıyor demektir. Konuştuklarından, gündeminden, sunduğu malzemeden bu kolaylıkla ayırt edilebilir.

Pazarda kimse alacağı malla ilgili aldanmıyor da hocalara aldanmak niye kolay olsun? Kimse dövizin sahtesine kanmıyor, herkes orijinali tanıyor. Kıyamet günü insanların "Beni hoca kandırmıştı" deme hakkı olacağını mı sanıyoruz?

Hoca da kuldur, cennet garantili değildir hoca. Hatta belki cenneti garantiymiş zannedilirken cehennemi tutuşturacak ilk malzeme bile olabilir. Hocalar hakkında bu tehdidi bizzat Resûlullah Efendimiz haber vermiştir. Efendimiz aleyhisselam haricinde hiç kimse masum değildir, hatasızlık yoksa garanti de kimse için söz konusu olamaz.

Şu hususa dikkat edelim: Dinin en büyük ibadeti olan namazda bile eğer imam yanlış okursa cemaat onu sesli biçimde düzeltebilir. Çünkü hepimizin cennete gitmesi için en büyük vasıtaların başında gelen namazı yanlış okumamak herkesin önemseydiği bir şey olmalıdır. Hocanın vaazı, sohbeti, konuşması namazdan önemli midir ki düzeltilmesin? Hoca yanlış olabilir ve biz hocaya iman etmiş değiliz; iman ettiğimiz Allah'ı hocadan öğreniyoruz. Dolayısıyla yanlışlanması, yanlışla sapması hâlinde hocanın peşinden gitmek de istikametimiz için çok kritik hâle gelebilir.

İnsanların pazara gittiklerinde nereden ne kadar alışveriş edeceklerini bütçelerine göre seçmelerinde olduğu gibi iyi bilmek lazımdır ki kitlelerin kendilerine hitap edecek hoca seçimlerinde de böyle bir sermayeden kaynaklı gaye sebebi hâkimdir. Bir hoca hep cennet anlatan, adeta Allah'ın hiç cehennem diye bir yer yaratmadığı zannını doğuracak kadar pespembe tablolar resmeden, onu dinleyen kimselerin iki dünyada ne kadar bahtiyar olacaklarının altını devamlı çizen profildeyse insanlar bunu 'aradıkları' için o anlatıları takip ederler. Bir başka hoca ise sanki cennet diye bir yer yaratılmamışçasına karanlık, kötümser, ümitsiz manzaraları neredeyse tek anlatı hâline getirmişse onun da takip edeni meselenin farkındadır. Başka hoca bu iki aşırılığın ortasını bulan bir çizgi tutturur. Bu üç tipin de ayrı kitleler tarafından izlendiğini, takip edildiğini, sahiplenildiğini görürüz. Çünkü burası bir pazardır.

Ve yanlış olarak sanıldığı gibi de bu durumda bir tuhafılık yoktur. Allah Teâlâ milyarlarca insandan bazısını agresif, anlaşılmaz tipte yaratmış ama başkalarını da melek mi insan mı karışacak narinlikte takdir buyurmuştur. Başkalarını değişken, başka bazılarını bağırınca anlayan ama leb demeden leblebiyi idrak edemeyen kıvamda yaratmıştır. İnsanlar çeşit çeşittir. Hocaları da bu insan karakteri modellerinden her birine yarayacak farklılıkta görürüz. Peygamber aleyhisselam Efendimiz bütün nezaket ve incelik çeşitlerini bünyesinde toplamıştı. Ondan sonra gelenlerdeyse Ebû Bekir'in, Ömer'in, Osman'ın, Ali'nin -Allah hepsinden razı olsun- birbirinden farklı baskınlıkta karakterler taşıdıklarını görebiliriz. Rabbimiz her insanın kabiliyetine hitap eden farklı hocalar olmasını murat etmiş ve böyle bir manzarayı münasip bulmuştur. İnsanlar olarak ayakkabı numaralarımız farklı olduğu gibi anlayışlarımız da birbirinden farklıdır. Dinin sunumu birilerine şöyle, birilerine de böyle olur; yeter ki Allah, peygamber, ashab-ı kiram ve ümmetimizin selefinin yürüdüğü caddede olunsun.

Bir Müslüman, Müslüman hocayı papaz gibi göremez. Papaz kutsanmıştır, icabında günahının da öyle aman aman sakıncası yoktur, insanları affetme yetkisine sahiptir. Bizim hocalarımız ise dinimizi bize anlatan ama masum olmayan, takvasının varlığı önemli olan kimselerdir. Dinden geçinip geçinmediği, cemaatinin namaz kılamamasına üzülp üzülmeyeceği, ümmet diye bir dert taşıyıp taşımadığı, atan mı toplayan mı olduğu önemlidir. Hocam dediğim kişinin önderi ashab-ı kiram mıdır yoksa kendi hocası, kılığı mı? Ümmeti daraltıp kendi hocası ve meşrebi özelinde bir anlayışa mı sıkıştırıyor yoksa Allah'ın kitabı Kur'an'ı asla değişmez, Resûlullah'ın sünnetini taviz verilemez noktada görüp ashab-ı kiramdan itibaren kendi geldiği zamana kadar olan âlimleri, müçtehitleri ve meşayihini yukarıdan aşağıya geldikçe seviyeleri düşen, aşağıdan yukarı çıktıkça yükselen büyük bir silsile olarak mı anlıyor?

Buradaki ince ayar şudur: Ashab-ı kiramdan başlayarak zamanımıza doğru gelirken mesela Gazâlî, beşinci zaman tabakasında, sonrasında başka bir âlim de sekizinci tabakada olsun. Zamanımızda yaşayan bir âlim de otuzuncu tabakada bulunsun. Eğer anlayış sahibi kişi, sonra gelen (otuzuncu tabakadaki) zatın önceki zamanlarda yaşamış bir âlimi 'susturabileceğini' düşünüyorsa yanlış bir konumda durmaktadır. Çünkü o zamanla ashabı, buna cüret ettikten sonra da Resûlullah'ı susturma

cüretini göğüsler. Dolayısıyla dinden çıkmaya kadar varabilecek bu edep silsilesine riayet mutlaka şarttır.

Hoca masum değildir, her insan da bağlı bulunduğu hocanın yanlışlarını görebilecek, söylediklerini karşılaştırabilecek zihin yeterliliğine sahiptir. Vazifesi Resûlullah'ın sözünü bize ulaştırmak olan hoca, peşinden gidilmesi için var değildir. Peşinden gideceğimiz insan Ebû Hanife'dir ve 'peşinden gidilecek' sınıfındaki büyük isimler dünyadan ayrılıp gideli çok zaman olmuştur. Yaşayanların iman garantisi olmadığı gibi istikametlerinin de bir peşin güvencesi yoktur.

Hoca dediğimiz kimse kişilerle değil, hatalarla uğraşır. Şeytana lanet etmek diye bir görev olmadığını bildiğinden kötülükleri saymaya, şeytanı taşlamaya odaklanmaz; iyiliği temsil edip yaymaya, Allah'ı tesbihe yoğunlaşır. Ayrıntılarla zamanı ve yeri olduğunca ilgilenir hoca; insanların kitleler hâlinde iman problemi hatta insan kalıp kalmama meselesi yaşadığı bir devirde bıyıkların kısalığı ya da uzunluğuna çok ince bir konuyu irdeler gibi vakit ayırmaz, efor sarf etmez. Biz acil bir trafik kazasından dolayı hastaneye yetişme derdindeki bir nesiliz, önce kanamalarımızın durdurulması lazımdır.

Hocaların diğer hocalarla ince fıkıh meselelerini uzun uzun tartışmaya vakti olamaz. Neslimiz büyük iman ve insanlık problemleriyle canhıraş boğuşmaktayken önceliğin neye ayrılacağı bellidir.

Ümmetimizin örneği Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, ayrıntılı konularla Mekke devrinde ilgilenmemiş ve sadece Allah'a iman üzerine bir tebliği vazife edinmiştir. Namaz konusuna dahi sonraları Medine devrinde girilmiştir; çünkü imanın varlığı veya yokluğu söz konusuysen namaz kadar hayati önemde bir konu bile önemsizleşir.

Kuşatan, dağıtmayan, toparlayıcı, kendini değil Allah'ı ve peygamberini anlatan, kendini reklam etmek için hocasını şişiren değil sonuna kadar Abdullah ibni Mesud örnekliliğini öne çıkaran, ashab-ı kirami andığında içinde kaynayan bir yürek taşıdığı belli olan hocaların talibi olmamız gerekir. Bu prensipler camideki imam ya da imam-hatip okulundaki öğretmen için olduğu kadar evdeki ana-baba konusunda da yürürlükte olmalıdır. Zira aşığı yapan, en iyi hocalığı icra eden anne ve babadır.

Konumuzun özeti olarak diyebiliriz ki müminler olarak bizim bir 'hoca dinleme kültürü'müz olması gereklidir. Pazara çıkıp gördüğümüz ilk tezgâhtan bütün ihtiyacımızı almadığımız gibi her duyduğumuz hocadan da din ve dünya anlayışımızı beslememiz mümkün değildir. Doğal bir alışverişte pazar her çeşit ürünle doludur ve satıcı da alıcı da kendi menfaatini kollar. Şayet satıcının, alıcının parasından başka şeyde gözü yoksa onu kandıracaktır.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَصَلَّى اللّٰهُ وَسَلَّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَىٰ اٰلِهِ وَصَحْبِهِ اَجْمَعِينَ.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.